

роботу, навчальні екскурсії, предметні гуртки; інтерактивні, проблемні, проєктні методи навчання; дискусії, дидактичні та сюжетно-рольові ігри: «Як провідати хворого», «Батьки та діти», «Як дбати про себе та близьких», «Мій день», тощо. Проводить спостереження, анкетування, метою яких є з'ясування ставлення дітей до свого здоров'я.

Отже, у процесі організації освітнього процесу у закладі освіти, слід проводити цілеспрямовану роботу щодо формування здорового способу життя учнів. Першочергово необхідно створити такі педагогічні умови, за яких учні через зміст навчальних предметів будуть засвоювати необхідні знання, розвивати та реалізувати себе у творчій праці, а головне дбатимуть про своє здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Долинський Б. Т. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності: монографія. Одеса : Видавець М. П. Черкасов, 2010. 265 с.
2. Формування здорового способу життя молоді: навчально-методичні рекомендації Т. Андріученко та ін. Вид. 2-ге. К.: Бланк-Прес, 2019. 120 с.
3. Носко М. О., Грищенко С. В., Носко Ю. М. Формування здорового способу життя : навчальний посібник. Київ: Вид-во, 2013. 268 с.
4. Олексієнко Я. І., Дудник І. О., Курінна В. В. Основні чинники здорового способу життя молоді : навч.-метод. посіб. Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2014. 176 с.
5. Шепеленко Т. В., Буц А. М., Бодренкова І. О. Фізичне виховання у формуванні здорового способу життя: навч. посібник. Харків: УкрДУЗТ, 2018. 125 с.

УДК 372.882

Давидюк Людмила Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри методики викладання
іноземних мов і світової літератури
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова, провідний
науковий співробітник відділу навчання
мов національних меншин і зарубіжної
літератури Інституту педагогіки НАПН
України, м. Київ

ВИВЧЕННЯ РОМАНУ ДЖОНА БОЙНА «ХЛОПЧИК У СМУГАСТІЙ ПІЖАМІ» НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ В 7 КЛАСІ

Наприкінці ХХ та у перші десятиліття ХХІ століть митці з різних країн і континентів все частіше зверталися до теми Другої світової війни і Голокосту. Література та кіномистецтво намагаються переосмислити трагічні події минулого і не допустити їх повторення ані в теперішньому, ані в майбутньому. Автор одного з таких творів – ірландський письменник Джойн Бойн – свій роман «Хлопчик у смугастій піжамі», присвяченій темі Голокосту, закінчує словами: «...усе це сталося дуже давно й ніщо подібне більше не станеться. Не в наші дні і не в нашу історичну добу» [1, с. 185]. Сьогодні, коли Україна веде героїчну боротьбу з російськими загарбниками, відстоюючи своє право на свободу та незалежність, твори про Другу світову війну «Хлопчик у смугастій піжамі» Дж. Бойна, «Крадійка книжок» М. Зузака, «Діти Ноя» Е.-Е. Шмітта, «Список Шиндлера» Т. Кініллі та інші, які введено для текстуального вивчення до різних навчальних програм із літератури закладів середньої освіти, – набувають особливої актуальності. О. Ніколенко, досліджуючи тему виховання протидії расизму й ксенофобії на матеріалі сучасної зарубіжної літератури та кіномистецтва, зазначає, що «літературні твори й кінофільми на тему Другої світової війни й Голокосту дають молодим людям, які не були учасниками тих далеких подій, особливий духовний досвід і нове бачення проблем сучасного суспільства» [2, с. 85], та наголошує, що ці твори потребують «осмислення в науково-педагогічному й соціально-культурному аспектах» [2, с. 85].

Текстуальне вивчення роману Джона Бойна «Хлопчик у смугастій піжамі» передбачено у 7 класі. З огляду на складне завдання, яке стоїть перед вчителем під час вивчення твору, – розглянути з учнями такі питання, як зображення Другої світової війни крізь долі дітей і дорослих, теми нацизму та Голокосту в повісті, образи дітей (німецький хлопчик Бруно, єврейський хлопчик Шмульт), їхня дружба і взаємодопомога, ідея рівності представників різних рас, націй, національностей і народів у творі, трагічний фінал як відображення злочинів фашизму [2, с. 50], вважаємо доцільним відвести на вивчення твору 3 години.

Мета першого уроку – зацікавити особистістю Джона Бойна та його романом «Хлопчик у смугастій піжамі»; актуалізувати знання про Другу світову війну, Голокост та літературні твори про ці жахливі події; підготувати до сприйняття твору. Почати роботу доречно з повідомлення інформації про Джона Бойна і його роман [4; 6] та показу портрета митця роботи Алана Веста [5]. Інформація про письменника подається у вигляді окремих фактів, діти виокремлюють відомості, що пов'язані з особистістю письменника, а потім інформацію, пов'язану безпосередньо з романом; називають факти, які вразили, зацікавили тощо; розглядають портрет, дають відповіді на запитання: *Які риси вдачі Бойна художник втілює на малюнку? Як можна схарактеризувати цю людину?*

Далі вчитель пропонує учням пригадати твори про Другу світову війну, які вони читали та які справили на них особливе враження, і поділитися, чим саме. На цьому етапі доцільно прочитати поезію румунського німецькомовного поета Альфреда Маргул-Шпербера «Про назву концтабору Бухенвальд», розглянути питання *Яке слово бентежить ліричного героя? Який кошмар «вповза» в його спомини? Чому?* та з'ясувати, що діти знають про знищення євреїв та представників інших національностей під час Другої світової війни. Учитель узагальнює відповіді дітей, за необхідності надає інформаційну довідку про Голокост.

Наступна навчальна ситуація – аналіз обкладинок видань роману різними мовами [5]. Вчитель пропонує розглянути обкладинки, спрогнозувати тему твору, проаналізувати предметні образи, які використовують різні ілюстратори книги, та висловити припущення щодо того, що ці образи можуть символізувати.

Наступний крок – переклад анотації книги з англійської мови [5]. Діти мають передати основний зміст анотації книги українською мовою та перевірити, чи справдилося їхнє припущення щодо теми твору.

Домашнє завдання: прочитати роман Джона Бойна «Хлопчик у смугастій піжамі»; порахувати, спираючись на рік народження і вік хлопчиків, в якому

році відбуваються події, описані в романі, та поміркувати, чому для письменника важлива точна фіксація дат подій.

Наступний урок, мета якого розглянути систему образів роману у їхньому взаємозв'язку та роль кожного у розкритті теми роману, доцільно розпочати з обговорення учнівських вражень від роману та їхнього емоційного стану під час читання та після. З метою актуалізації змісту роману вчитель пропонує подивитися трейлер до фільму «Хлопчик у смугастій піжамі» [7] та занотувати у вигляді плану основні події роману, які знайшли відображення у трейлері.

Образ головного героя – Бруно – доцільно розглянути у взаємодії з іншими персонажами роману. Вчитель пропонує за авторською характеристикою впізнати образ-персонаж, прокоментувати його стосунки із головним героєм, пригадати основні епізоди з його участю, визначити ставлення Бруно до нього та його ставлення до Бруно й поміркувати, який вплив цей персонаж мав на формування світосприйняття Бруно, над чим змушував його замислитися. Наступний крок – пошук спільного і відмінного у німецького хлопчика Бруно і єврейського хлопчика Шмуля. Можливі завдання і запитання: *Розкажіть, як познайомилися Бруно і Шмуль. / Що вони розповіли одне одному про себе? / Запишіть, про що пожалкував Бруно, побачивши Шмуля. Як це характеризує хлопчика?* На цьому етапі доцільно заповнити кола Вена, з'ясувавши спільне і відмінне у біографії, житті до перебування у Геть-Звідси, дороги до табору, родинних, освітніх хлопчиків, порівнявши зовнішність (обличчя, статуру, руки), риси вдачі, вчинки та мовлення героїв. Підсумком цього завдання може стати вправа «5 чому?». *Чому **Бруно** опинився в будинку біля табору? / йшов вздовж огорожі з колючого дроту? / вважав свого батька добрим солдатом? / зрозумів, як тяжко доводиться його другові, тільки проговоривши те, що розповідав йому Шмуль? / хотів потрапити за протилежний бік загорожі? Чому **Шмуль** опинився в таборі Геть-Звідси? / приходив до огорожі з колючого дроту і сидів біля неї? / вважав, що немає добрих солдат? / мав носити на рукаві пов'язку зі спеціальним знаком? / не розумів, чому Бруно хоче потрапити на його бік загорожі?* Після виконання

вправи вчитель пропонує ще декілька запитань: *Чому Бруно і Шмуль потоваришували? Як вони ставилися один до одного? Як виявлялося їхнє бажання бути друзями?*

Домашнє завдання: подивитися разом з батьками або друзями фільм «Хлопчик у смугастій піжамі» та обговорити з ними проблеми, висвітлені у фільмі та романі.

На початку уроку, мета якого визначити коло проблем, які висвітлюються в романі, вчитель пропонує учням поділитися враженнями від фільму «Хлопчик у смугастій піжамі», пригадати враження після прочитання роману, порівняти їх з враженнями від фільму та визначити, що мало більший емоційний вплив – прочитання роману чи перегляд фільму, і пояснити чому.

Далі вчитель пропонує визначити тему і ідею роману, а також наявні в романі мотиви. На цьому етапі доцільно знов звернутися до обкладинок книжок та з'ясувати, як різні ілюстратори увиразнюють тему та ідею роману. Основний зміст уроку – виокремлення проблем і тем, які висвітлюються в романі (нацизм, антисемітизм, рівність і права людини, освіта і виховання, дружба, стосунки батьків і дітей тощо), персонажів, з якими вони пов'язані, та епізодів, в яких вони розкриваються. Під час підведення підсумків доречним буде пошукати з учнями відповіді на запитання *Як проблеми, що висвітлюються в романі, пов'язані між собою?*, обговорити висловлювання німецького письменника-антифашиста Е. М. Ремарка *«Можливо, війни трапляються знову й знову лише тому, що одні ніколи не можуть до кінця відчутти страждання інших»* та останню фразу роману Дж. Бойна *«Усе це сталося дуже давно й ніщо подібне більше не станеться. Не в наші дні й не в нашу історичну добу»*, висловити свої міркування з теми, ґрунтуючись на художніх творах про війну, які вони читали або дивилися, та на власному досвіді.

Домашнє завдання: створити а) хмаринку слів «Обличчя війни у романі Дж. Бойна «Хлопчик у смугастій піжамі»»; б) обкладинку книги «Хлопчик у смугастій піжамі»; 2) постер до фільму «Хлопчик у смугастій піжамі».

Доцільно також після вивчення твору провести урок з розвитку мовлення, присвячений переказу найбільш емоційно напружених епізодів твору. На цьому уроці важливо з'ясувати, чому дитина обрала для переказу саме цей уривок та з якою метою вона буде його переказувати. Можливі творчі індивідуальні завдання, наприклад: 1) дослідити мотиви німецької народної казки «Гензель і Гретель» в романі; 2) проаналізувати імена персонажів роману; 3) дати відповідь на питання: *Чому роман має назву «Хлопчик у смугастій піжамі»?*

Запропоновано один із можливих варіантів вивчення роману, який дозволить зацікавити дітей і особистістю письменника, і самим твором, спонукатиме до уважного та глибокого прочитання тексту, ґрунтовного обговорення проблематики не тільки в класі, а й з рідними та друзями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойн Дж. Хлопчик у смугастій піжамі. / Джон Бойн; переклад з англ. Віктора Шовкуна. Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. 192 с.
2. Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти / Ніколенко О. М. та інші. 103 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/18QN-1KCSR4wIzkAhGd4V9zFczHwwZac4/view> (дата звернення: 12.09.2023).
3. Ніколенко О. М. Голокост – вічний урок людству (Виховання протидії расизму й ксенофобії на матеріалі сучасної зарубіжної літератури та кіномистецтва) / О. М. Ніколенко. *Естетика і етика педагогічної дії*. Київ; Полтава, 2018. Вип. 18. С. 84–94. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/9758> (дата звернення: 12.09.2023).
4. John Boyne. Biography. URL: <https://johnboyne.com/about/> (дата звернення: 12.09.2023).
5. John Boyne. The Boy in the Striped Pyjamas. URL: <https://johnboyne.com/book/the-boy-in-the-striped-pyjamas-6/> (дата звернення: 12.09.2023).
6. John Boyne: 'I began on Wednesday morning and wrote for 60 hours'. URL: <https://www.theguardian.com/books/2017/apr/01/john-boyne-my-writing-day> (дата звернення: 12.09.2023).
7. The Boy In The Striped Pyjamas (2008) trailer. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=uwysOfnX2Qg&t=11s>

Данилюк Марія Михайлівна,
вчитель фізики та математики
ЗОШ I-III ст. с. Торське Заліщицької
міської громади Чортківського району
Тернопільської області